

KIRJAILIJA

Autolla ei voinut ajaa venevajalle asti, sillä heti hiekkatien päätyttyä alkoi kostea liejuinen alue. Näin alkukesästä mesiangervot olivat vasta kasvunsa alussa, ja se yllätti hänet, sillä tähän paikkaan oli hänen mielessään aina liittynyt niiden tuoksu, kun ne ihmisen korkuisina reunustivat vaellusta kohti venevajaa. Hän nousi autosta kuljettajan vierestä ja katseli ympärilleen, etsien muistikuvilleen kiinnekohtia. Sillä välin taksia ajava sukulaispoika oli jo kiertänyt auton, avannut takasäilön, ja kantoi nyt hänen rep-puaan, jossa oli juomavettä, kahvia, leipää, suolaa, sokeria, perunoita, makuupussi. Toisessa kädessään kuljettaja kantoi hänen matkakirjoituskonettaan ja laski sen maahan hellävaroen.

Takaistuimella hänen kaksi poikaansa katselivat äitiään, isompi hymyttömänä ja vaiteliaana, pienempi valoisasti hymyillen ja vielä uskoen siihen, ettei hän koskaan lopullisesti katoaisi.

– Hei sitten äiti!

Hän unohtui katsomaan poikiaan ja hätkähti kun kuljettaja sanoi: – Katiska ja onget on kalamajan seinustalla. Hyvää kalaonnea ja . . . mites se nyt sanotaan . . . luomisen iloa. Mie tulen sitten ylihuomenna samoihin aikoihin hakemaan.

Auto peruuttaa ja kääntyy, hän vilkuttaa vielä po-

jilleen jotka tuijottavat häntä takaikkunasta. Hän seuraa autoa katseellaan, kunnes se kääntyy kylätielle ja häviää. Tulee hiljaista.

Miten erilaisia hänen poikansa olivat olleet jo vastasyntyneinä: toinen oli heti nostanut pientä leukaan sa uhmakkaasti ylöspäin, kädet nyrkissä ja iho vielä sinertäen, toinen kallistanut päätään häntä kohti rauhallisena ja luottavaisena. Vanhemman pojan hymyttömyys ei johdu avioerosta, ei pelkästään siitä, tuo piirre on ollut siinä aina, hän mietti. Ja kun se sitten hymyilee, hymy on kuin lahja jonka se haluaa luovuttaa. Toinen on hymyilevä, jalomielinen, mutta silmien pohjalla jotain tummaa, vakavaa... Kun hän käveli kohti venevajaa reppua ja kirjoituskonetta kantaen, hänet valtasi järjetön tunne siitä, että hän oli hylännyt lapsensa. Tuska oli niin voimakas, että oli täysin turhaa muistuttaa itselleen palaavansa saarelta jo ylihuomenna.

Venevajalle saapuminen oli aivan toisenlainen kuin hän oli kuvitellut kaupungissa. Kaikki olikin vastakasvun alussa, ilmassa ei ollutkaan kukkivan luonnon tuoksua vaan kostea liejuinen lemu, eikä hän ollut osannut ottaa lukuun tätä äkillistä mustaa ahdistusta lastensa takia, halua kääntyä heti takaisin ja jättää käyttämättä kaksi vapaata vuorokautta, joiden järjestelmiseen häneltä oli kulunut niin paljon aikaa. Hän kaivoi taskustaan savukkeen ja tulitikut. Hänen kätensä vapisivat niin, että oli vaikea saada tulta syttymään ja liekkiä osumaan savukkeen päähän.

Hän istuutui venevajan oviaukolle ja poltteli, katse li ympärilleen. Venevajassa oli hämyinen tunnelma. Se oli täynnä vanhoja puuveneitä, airoja ja katkenneita lapoja, katiskoita ja verkkoja. Sen edessä oli pitkä harmaantunut laituri ja veneet kiinni poijuissaan.

Kaislikko ja kiiltävät lumpeenlehdet pysyttelivät liikkumatta joenuomassa, joka avautui laajaksi matalavetiseksi suistoksi.

Siinä istuessaan hän rauhoittui ja uskalsi lopulta nousta ja tähyillä, oliko Lammassaari paikoillaan. Se oli hyvin kapea ja pitkulainen saari, liskonmuotoinen ja kasvullisuudeltaan omituisen vaihteleva ja rehevä, niin kuin se olisi lennähtänyt siihen joltakin lämpimältä mereltä. Sen ympärillä oli muita saaria, karumpia ja kallioisempia. Kapean salmen toisella puolen oli kauttaaltaan havumetsän peittämä Mustasaari, jota hän lapsena pelkäsi niin ettei koskaan halunnut käydä siellä. Hän nousi ja lähti kantamukseen kohti venettä, joka oli vedetty pitkälle hetteikön päälle. Hän työnsi venettä kohti kapeaa, kaislikon keskelle raivattua uoma, hänen otsalleen kohosi hiki, vesi litisi saappaiden alla ja ulottui lopulta puolisääreen, ja hypätessään veneeseen hän luiskahti ja kaatui pohjalle. Vene lipui itseksen uomaan. Hän makasi hetken veneen pohjalla ja hämmästyti, kuinka vieraaksi ruumiillinen ponnistus oli hänelle käynyt. Vene liikkui hitaasti eteenpäin, pyörähteli ja töyssähteli matalassa ruovikossa. Hän nousi, tarttui airoihin ja alkoi soutaa.

Hän ei uskaltanut päästää onnen tunnetta valloilleen, ei uskaltanut kääntää päätään ja katsoa: kenties Lammassaari katoaisi kuin kangastus? Vasta päästyään leveälle uomalle hän käänsi päätään ja otti suunnan kohti saaren venevalkamaa. Lähetessään sitä hän kääntyili jatkuvasti ja näki että saarella kaikki oli paikoillaan: kelopuu, tervalepät, vaahterat, männyt ja suuret katajat. Se oli merkittävä rehevä kaistale suistomaan kainalossa, rannat jo nyt täynnä keltaisia ja karmininpunaisia kukkia. Hän jäi tuijottamaan vieressä kohoavaa Mustasaarta, sen tiheää

havumetsää, hän tarkkaili näkyikö metsäkuoleman jälkiä, mutta päätti sitten ettei ajattelisi asiaa. Silloin hänen olisi ajateltava myös sitä, mihin ankeriaat olivat hävinneet näistä muinoin niin puhtaankirkkaista vesistä, ja katsoossaan alkukesän illan kuulasta taitavaasta hänen pitäisi samalla ajatella ilmakehää ja sen jälkeen koko maapalloa, eikä hän voisi enää rauhassa asettua saarelleen.

Hän tuli rantaan ja tarkasti heti mustasukkaisena, oliko siellä jälkiä jostakusta muusta. Mutta kaikki näytti levolliselta, koskemattomalta. Kaikki tämä olisi hänen kahden vuorokauden ajan: jokiuoma joka leveni lämminvetiseksi suistoksi ja etäällä merenlahdeksi, saaret, matalat kaislikot, vesilinnut, vedenpyörteet, kirkkaus ja valo. Suuri kala hypähti kaislikon reunassa, ja hän oli näkevinään veden kullassa hopean välkettä. Sidottuaan veneen ranta-leppään hän nosti repun ja kirjoituskoneen hietikolle. Aurinko valaisi yhä yhtiä kirkkaasti kuin päivällä.

Pieni sateiden pieksemä kalastajamaja oli vain parinkymmen metrin päässä tiheiden vadelmapensaiden keskellä. Hän päätti ettei mene vielä mökkiin, ensin hän valmistaisi nuotion, keittäisi kahvia, onkisi. Hän muisti äkkiä täältä onkimansa kalat, lapsuutensa ahvenet ja särjet. Jos joku olisi viisitoista vuotta sitten ennustanut, että hän joskus palaisi tänne vastustamattoman ikävän ajamana, hän olisi hymähtänyt: hänkö muka yksin saarella, onkimassa lapsuutensa kaloja ja pitämässä sitä suurimpana onnena? Siihen aikaan hänestä tuntui, että hän piti käsissään koko maapalloa, että hänen oli mahdollista korjata se mikä oli mennyt vikaan. Silloin hän yritti tunkeutua vain eteenpäin, pois päin tarkasti rajatusta Suomesta, viuhkaksi laajenevaan maailmaan, eikä hänelle merkinnyt mitään tämä matala suistomaa joen ja

meren yhtymäkohdassa, tämä saarenriekale, jota ei edes näkynyt Suomenlahden kartassa, koska se ei ollut mikään saari, pelkkä vedestä nousnut pieni lisko vain.

Kielot levittivät tuoksua joka oli samalla kertaa vieno ja villi. Hän otti repusta esiin vanhan kuparipannun, kahvia ja sokeria, kaatoi varoen vettä pannuun, kokosi kuivia ajopuita ja viritti tulen vanhalle nuotiopaikalle hiekkakaistaleen viereen. Hän alkoi odottaa kahvin kiehumista. Häntä kauhistutti oma onnentunteensa. Hän ei olisi voinut aavistaa, että vielä pystyisi tuntemaan näin suurta autuutta.

Lähellä kaislikkoa loiskahti äänekkäästi. Hän kotohottautui jännittyneenä – luultavasti hyvin suuri ahven! Kokeilen ensin syökö, sitten vasta keitän kahvin, hän ajatteli, juoksi majan seinustalle, tarttui onkivapaan, ja siimaa selvittellen kiiruhti takaisin. Katse yhä tähdättyinä kaislikon reunaan hän polvis-tui, hapuili hätäisesti purkista madon ja survaisi sen koukkuun, kahlasi nopeasti veteen, heitti siiman ja alkoi tuijottaa kohoa. Syöttiin tartuttiin heti. Hän vetäisi, kookussa rimpuili ahven. Hän heitti sen ruohikkoon, kahmaisi uuden madon, kahlasi kauemmas, ja jälleen nykäisi melkein heti.

Kylläpä nyt syö, hän mutisi onnellisena ja veti vedestä kalan toisensa perään. Tämähän on kuin noiduttua . . .

Kahvi oli ajat sitten kiehunut yli, kun hän vastahakoisena lopetti onkimisen. Hän vakuutteli itselleen ettei tarvitsisi enempää kaloja. Ruohossa sätkivästä välkkyvästä saaliista hän sai ruuan, jota riittäisi loputtomiin. Hän päätti valmistaa haudutettua rantakalaa, majassa olisi vanha rautapata.

Värit vedessä muuttuivat jatkuvasti. Hän joi väkevää mustaa kahvia ja katseli saalistaan. Hän tunsi

aina kammoa katsoessaan kuolleita kalansilmia. Suuri ylpeä ahven sätki vielä peräänantamatta, kunnes hän menisi ja nujertaisi sen puukoniskulla.

Hän käänsi katseensa kohti joenuomaa, sytytti savukkeen ja poltti sen loppuun pitkin henkäyksin, syvää nautintoa tuntien. Ympäriä kuului vain lokkien ja tiirujen ääniä ja kalojen loiskahduksia, jotka eivät enää kiihdyttäneet häntä. Hän nousi ylös, ojenteli itseään ja ryhtyi päättäväisesti perkaamaan kaloja. Sitten hän viritti tulen uudelleen ja lähti kohti kalamajaa, kahlaten hitaasti vadelmatiheikön läpi ja pysähdellen vähän väliä katsomaan ympärilleen. Hän avasi lukon suurella avaimella, joka oli tänä aamuna uskottu hänen haltuunsa. Majasta tulvahti kylmä, ummehtunut, surumielinen ilma. Entisillä paikoillaan seisovat pöytä ja kaksi penkkiä sen kummankin puolen, kaksi makuulavitsaa peräkkäin, pieni tiskipöytä, astiahylly seinällä ja nurkassa noki-nen yksipaikkainen liesi. Kaikki oli kuin ennenkin, myös valokuvat seinillä olivat entisiä, miehiä kylästä, hänen setiään ja isoja serkkupoikia, ja jonkun sylissä hän istui itsekin, untuvatukkaisena ja rusettipäisenä, katsoen ankarasti kameraan. Kuvissa esiteltiin saaliita, suuria haukia, kuhia ja ankeriaita. Kaikki hymyilivät, vain hän yksin oli vakava.

Hän otti liedeltä padan, kiiruhti alas nuotiolle ja alkoi valmistaa ateriala. Sen hautuessa hän siivosi mökin, huiski pois hämähäkinverkot, lakaisi hyllyiltä ja laverinnurkista hiirien jäljet, puisteli kuluneen maton. Hän avasi ikkunan, pesi sen, kiinnitti hyttysverkon, pyyhki pöydän ja penkit. Välillä hän juoksi lisäämään puita nuotioon ja lähti sitten poimimaan kukkia.

Saaren keskivaiheilla korkealla kivellä hän näki kaksi kuollutta tiiraa ja rypisti otsaansa. Mistä ne

olivat siihen ilmestyneet? Kuka oli käynyt täällä? Tiirat olivat kuivuneen veren tahrimia. Olivatko ne sotkeutuneet jonkun kalastajan verkkoon? Mutta miksi ne sen jälkeen oli tuotu saarelle, tälle kivelle?

Hän poimi tervakukkia ja kieloja ja palasi rauhatomana mökkiin. Kukut hän asetti keskelle pöytää juomalasiin ja muisti samassa kalapatansa. Hän otti astiahyllyltä lautasen ja lusikan, pyyhki niitä paperilla, valitsi majan seinustalta parhaan katiskan ja lähti alas rantaan.

Ruoka oli jo hautunut valmiiksi ja höyrysi, mutta hän antoi sen olla vielä hiilloksella. Hän soui kaislikon reunaan ja laski katiskan varovasti veteen. Se oli pyydys jonka yksinkertaista nerokkuutta hän oli aina ihailnut ja miettinyt, mahtoiko se olla alun perin miehen vai naisen keksintö. Häntä ympäröivä valo oli läpikuultavaa ja läikehti matalassa vedessä, jonka pohja näkyi selvästi. Hän vilkaisi rannekelloaan. Se näytti jo yhdeksää, mutta yhä hiipi aurinko pitkin taivaanrantaa eikä ajatellutkaan pudota vielä pitkiin, pitkiin aikoihin . . .

Hän söi nautiskellen ruokaansa nuotion vierellä rantahiekalla.

Tuvasakaan ei vielä tarvinnut valoa. Hän kiersi puutaan arkin koneeseen.

Pakokauhu tarttui häneen. Sen ohi pääsi lyömällä paperille nopeasti ensimmäisen rivin. Hän sulki silmänsä ja kirjoitti sokeasti:

Kalojen hopea vesien kulta

Mutta hänen piti kirjoittaa aivan muuta, saada aikaan jonkinlainen esse siitä, kuinka jokainen uusi sukupolvi kantoi omaa ristiään ja syyllisyyttään, ja mihin se johti ne, joiden omatunto oli arin. Hänen piti miettiä sitä, kuinka käsittämättömän

nuoria terroristijärjestöjen jäsenet olivat olleet kautta aikojen, mitä he olivat halunneet, minkä asian puolesta he olivat valmiita kantamaan veritahraa otsallaan.

Sitä hän oikeastaan olikin miettinyt viime vuodet. Italiassa, vanhassa italialaisessa kaupungissa on hautovan kuuma iltapäivä, ihmisiä ja autoja jollakin sivukadulla, ja kaiken keskelle työntyy äkkiä kaksi ihmistä selkää edellä, konepistoolit käsissä. Tyttö ja poika. Äkkiä ne kääntyvät väkijoukkoa kohti, tyttö ehtii sanoa jotain ennen kuin niitä ammutaan autosta. Tyttö ehtii sanoa jotain sellaista kuin »kuulkaa, kansan vapauden...» ennen kuin veri alkaa pulputa hänen kurkustaan, ja hän näkee enää vain punaista kajoa. Ne raahataan nopeasti poliisiautoon kirkuvien ihmisten keskeltä; ja häntä jää painostamaan niiden nuoruus, nimenomaan nuoruus, ja se että tytöllä oli lyhyet sileät hiukset ja pojalla pitkät ja kähärät.

Hän avasi silmänsä, katsoi neljää kirjoittamaansa sanaa.

Hän nousi koneen äärestä ja lähti majasta. Kirjoituskoneen raahaaminen saareen oli silmänlumetta.

Hän vaelsi saarella. Sen katajat olivat syvävihreitä ja runsaita kuin Italian sypressit, männytkin muistuttivat korkeita pinjoja, ja kukkaloisto tähän aikaan oli poikkeuksellista, arasti ja kitsaasti alkavassa kesässä. Saaren keskivaiheilla oli entinen lammas-haka, muinoin niin tyhjäksi kaluttu, että se oli lopullisesti nöyrytnyt ja kasvoi enää vain lyhyttä, ikään kuin kynittyä ruohoa. Kedon laidalla oli ryhmä kiviä ja muutama hirsi hajonneesta ladosta. Ladossa kivien keskellä oli öisin jatkuvasti poltettu nuotiot karkotamaan hyttysiä, siihen aikaan kun lampaat tuotiin saareen ja täällä yövyttiin. Lieskat kuvastuivat mummon ryppyisillä neliskanttisilla kasvoilla; silloin

hän oli lapsi eikä olisi voinut kuvitellakaan elämistä ilman niitä kasvoja. Siitä taaksepäin ja eteenpäin saattavat muistikuvat vaihdella, hän mietti, mutta mummo pysyy aina samana: hajamielisenä, etäisenä, valmiina hyväksymään niin minut kuin kaikki muutkin sellaisina kuin olimme. Mummo on jäänyt paikalleen, toteamaan harmailla silmillään: todellista meissä on vain se mikä meissä on todellista. Joskus hän oli kirjoittanut: »Isoäitini kasvoilla heijastuivat lammashaan nuotion liekit, mutta minun kasvoillani maailman palo.» Se ei ollut hyvä lause, koska sen olisi voinut kirjoittaa toisinkin päin: Isoäitini kasvoilla heijastui maailman palo, minun kasvoillani lammashaan nuotion liekit.

Hän käveli saaren toiseen päähän. Valo pysyi yhä liikkumatta paikallaan, vieläkään se ei muuttunut uduksi, kesäyön hämäräksi. Kukaan muu ei tuntunut olevan maailmassa liikkeellä, vain hän yksin. Linnut olivat vaiti, kalat pysyttelivät paikallaan pohjajumassa. Täällä päässä saarta eivät edes hyttyset iniseet. Ei yhtäkään venettä, ruuhta tai edes lauttaa ollut näkyvissä. Hän riisuutui ja kahlasi uimaan. Siinä kohtaa pohja oli mutainen ja antoi periksi. Tunteakseen veden syvyyden allaan olisi pitänyt uida suurelle uomalle saakka. Hän lipui kohti lumpeita, joiden lehdet näyttivät kiiltäviltä, lakatuilta. Juuri täällä hän oli oppinut heittäytymään veteen itsensä varaan.

Hän nousi rannalle ja istuutui kivelle. Lantioluut olivat vuosien mittaan lonksahaneet ulospäin, samalla tavoin kuin mummolle, joka oli synnyttänyt paljon lapsia. Hän ajatteli: synnyttämisen on kuoleman kumppani, synnytetty lapsi jokin valmis ja selkeä, joka on kutsuttu esiin pimeydestä. Synnyttämistä ei ollut mitään tekemistä hedelmällisen naarauden

kanssa, niin kuin ei kirjoittamisellakaan. Sanat piti kutsua esiin pimeydestä valmiina ja selkeinä. Suomen kieli oli kirkasta vettä. Hän oli toistaiseksi päättänyt kirjoittaa vain asiastekstiä, mutta se oli huono päätös. Ainoa keino oli pysyä aivan hiljaa, olla kutsumatta sanoja.

Hän palasi majalle rantaa pitkin, hypellen ja liukastellen pyöreillä rantakivillä. Auringosta ei enää näkynyt merkkiäkään, mutta valoaan se ei ollut vetänyt pois maiseman yltä. Se oli varautunut valomaan yhtä pitkään kuin hänkin, sen kärsivällisyys oli loputon.

Vilkaisemattakaan kirjoituskonetta ja telalla kyyhöttävää paperia hän asettui laverille ja kääriytyi máakuupussiinsa. Hän valvoi ja katseli seinää, kunnes tajusi vaipuvansa uneen, samaan aikaan kun maailmaan valahti lyhyt hämärän hetki. Mutta hän ei nukkunut kauan. Hän havahtui siihen, että viereiseltä Mustasaarelta kuului outo ääni. Matala, pahaenteinen kurkkuaäni: put put put. Hän yritti päästä takaisin unenhortteeseen, mutta ääni sekoittui painajaiseen. Majan ympärillä jokin kahisi, tassutteli, kurotteli. Hän kimposi istualleen. Avoin ikkuna oli uhkaavan näköinen. Matala ääni kantautui yhä Mustasaaresta salmen takaa. Hän tuijotti eteensä uskaltamatta vilkaista ikkunaa. Milloin tahansa ovi aukenisi ja jokin tulisi ja tappaisi hänet kuin tiiran, vääntäisi niskat nurin, survaisisi kalapuukon kurkkuun.

Hän avasi varovasti makuupussin vetokeijun ja irrottamatta katsettaan ovesta hamuili pöydältä savuketta ja tulitikkurasiaa. Saatuaan tulen savukkeeseen ja vetäistyään muutaman kerran hän alkoi rauhoittua. Tämähän nyt . . . hän mutisi ääneen ja yritti naurahattaa. Minä menen ottamaan selvää mitä

tuolla on tekeillä . . . Hän kaivautui ulos makuupussista, veti suuren villapaidan farkkujensa päälle ja miesten kumisaappaat jalkaansa. Saappaiden varret ulottuivat reisiin saakka ja niissä oli vaikea kulkea, mutta näin hän tunsi olevansa haarniskoitu ja vähemmän suojaton.

Ulkona ei ole ketään, on vain viileä hämäryys. Vadelpöheikkö seisoo liikkumatta, kuivuneita pensaita kattaa valkoinen härmä. Hän vihaa aamuyön tunteja – ne ovat kylmiä ja sisäänpäin kääntyneitä, epäystävällisiä niin kuin kuolleet ovat. Aamuyö panee hänet ajattelemaan kuolleitaan, isää, isovanhempia, veljeä, setiä. Olla valveilla ja ulkona aamuyön tunteina on hänelle koettelemus. Kuolleet odottavat, haluamatta itse puhua.

Hän kävelee muutaman askelen. Vadelpöheikkö rahisee kun hän raivaa tietään sen läpi. Hän työntää veneen vesille. On kylmä, veden pinnalla ajelehtii usvaa. Kohmeisena hän soutaa kapean salmen poikki Mustasaareen. Ääni on vaiennut. Rantaniityllä usva on niin tiivistä ja valkoista että se näyttää tulvavedeltä. Hän kiertää niityn; jos menisi tuohon usvaan, siihen hukkuisi. Hän alkaa nousta saaren rinteitä, joka kasvaa kerroksittain havupuuta, suuria mustia meheviä kuusia. On otettava selvää tästä saaresta. Siitä äänestä! Mutta vastaan tulee vain yhä uusia havupuiden rivejä, kerros kerroksen jälkeen, kuin suomuja kävyssä. Suuri musta lintu, joka äkkiä rävähtää siivilleen hänen edessään, ei päästä ääntäkään. Eikä havupuiden takaa löydy mitään muuta kuin yhä uusia havupuita, kunnes hän on saaren korkeimmalla kohdalla, mäellä, ja sekin on täynnä kuusia, tuuheita ja synkän sinertäviä aamuyössä.

Hän lähtee juoksemaan takaisin alas, kompastelee suurissa saappaissaan. Samassa ääni kuuluu taas:

put put put . . . Se voimistuu hänen lähestyessään rantaniittyä. Sinne on siis kuitenkin mentävä! Kuin unessa hän lipuu hartioitaan myöten usvassa, saappaat uppoavat syvälle kosteisiin silmäkkeisiin, hän etenee mättäitä pitkin, kaikkialla ympärillä on vain maitomaista usvaa. Se hälvenee hiukan, ja läheisellä mättäällä näkyy istumassa suokukko, lapsuuden merkillisin lintu. Se pörhistelee kaulaansa ja äänтелеe. Mustilla pistävillä silmillään se katselee valtakuntaansa ja häntä, tunkeilijaa, kääntyy ylimielisesti ja kohoa siivilleen. Se lentää matalalla ja katoaa.

Hän nauraa matalasti, ja sekin on kuin linnun kujerrusta. Soutaessaan takaisin salmen yli hän näkee, että usva on suurelta uomalta jo hälvennyt ja aamu tulossa. Mustasaari on yhä synkkä ja läpitunkematon, mutta nyt hän tietää, että se muodostuu vain havupuista, yhä uusista puuriveistä, ja että mitään pimeää ydintä ei tule vastaan. Ne puut jatkuvat metsinä mantereella, ja ne juovat juomistaan suistomaan vettä.

Kun hän heräsi aamupäivällä, maja oli jo valoisa. Ikkunasta kantautui lintujen viserrystä. Jalkeille noustuaan hän tunki huikaisevaa nälkää. Hän valmisti aamiaista majassa, ja juodessaan kahvia hän päätti alkaa kirjoittamisen heti. Aivot olivat selkeimmillään aamupäivällä, sitä piti käyttää hyväkseen. Syötyään hän asettui koneen ääreen ja vilkaisi eilen kirjoittamiaan sanoja. Onpa typerää, hän ajatteli, ja raskas tymeys valtasi hänet.

Hän nousi, jätti paperin telalle ja katsoi ulos ikkunasta. Saari näkyisi vain pieneen mittakaavaan laaditulla kartalla. Se oli kuitenkin maapallolla, se oli jonkun puolella.

Hän avasi oven ja lähti rantaan.

Veden äärellä säteilevä kirkkaus häikäisi hänet. Tuntui uskomattomalta, että kokonainen huoleton päivä oli edessä, eletävänä. Hän kiersi saaren toiseen suuntaan kuin eilen. Täältä käsin näki mantereen ja aittojen rivit hämmöttämässä vanhassa kalasatamassa. Siihen suunnitellaan hiilivoimalaa, hän ajatteli, ryypisti otsaansa ja käänsi näkymälle selkensä. Hän palasi hitaasti nuotiopaikalle ja tähyili veneväjää, jonka edestä oli eilen lähtenyt. Sen pystyi juuri ja juuri erottamaan, kun se pilkotti rannassa kyyryssä, harmaana. Sen takana olisi polku ja sitten kylätie ja kilometrien päässä isovanhempien talo. Siellä hänen lapsensa parhaillaan olivat, kenties juoksivat pihalla. Eilistä ahdistusta ei nyt tule. Hän ei uhraa asialle ajatustakaan, koska on yksin koko maailmassa joka on vasta luotu. Hyräillen hän kiipeää korkealle kivele, poimii inhoa tuntematta kuolleet tiirat ja hautaa ne. Sitten hän nousee rantakalliolle ja katselee, kun ulapalla lipuu ohitse suuri turistilaiva. Hän kuvittelee, miten laivan sisukset huokuvat vieressä seisovan tytön kääntää ruoria ja keskustelee vieressä seisovan tytön kanssa, yläkannella istuu matkustavaisia jotka ihaillevat suistomaan ainutlaatuisia maisemia, vesilintuja, näkevät kenties suokukon, tai kuningaskalastajan tai kalasääksen joka juuri sinkoutuu taivaalle. Ja tämä saarikin näyttää heistä ihmeellisen kauniilta, rannat jo kukkia täynnä, ja katajat kasvavat korkeina kuin sypressit. Manterellekin he halusivat poiketa, vanhaan kalasatamaan, jäädä kasteesta kimaltelemaan ruuhon. Ja alakannella joku ehdottomasti

nukkuu pois krapulaansa, penkillä pikkutakkiinsa kääriytyneenä, ja heräilee tuulenviriin ja siihen kun laiva työntyy vanhojen sulkujen läpi ja töyssähtelee sementtuseinämiä vasten.

Jos hän asuisi tällä saarella, hänestä tuntuisi että elämä siinä lipui hänen ohitseensa. Mutta koska hän on täällä vain käymässä, nauttimassa yksinäisyydestä, hänestä tuntuukin että elämää on vielä pitkälti edessä. Hän vain makaa kalliolla ja ui, soutelee, nostaa katiskasta kaksi lahnaa ja hauen. Lahnat hän savustaa, hauen paahtaa suuressa ruostuneessa halsterissa. Koko pitkänä, autuaana päivänä häntä häiritsee vain pikavene, tyyppillisen näköinen pöyhkeä pikaliippari, joka pariin otteeseen ajaa väylällä edestakaisin, kuin etsisi kylmästi, ahneesti jotakin.

Kylmältä ahneudelta on suojauduttava, hän ajatteli. Aina tuli pitää avoinna mahdollisuus toisenlaiseen elämään, siihen jossa polttelisi sikaria Sierra Maestran juurella ja panisi mahakkaat diktaattorit ja pankkiirit ja paaavin vapisemaan pelosta luodinkestävisä autoissaan. Mutta hän ei asunut kiihkeässä maanosassa, ei oikeastaan missään maanosassa, vaan kuului sääntilliseen, pienistä mittakaavoistaan kiinni pitävään kansaan. Täällä ei siedetty vihjaustakaan muuhun.

Hän nousi kalliolta uupuneena, lämmön turvottamana, ja päätti lähteä soutelemaan pitkin jokisuistoa. Hän sousti ripeästi ja hidasti vasta suurella väylällä. Siinä kohtaa tuoksui salaperäiseltä ja syvältä. Toisella puolella, lähellä kohtaa josta avautui merenlahti, oli jälkiä maakellareista ja maan sisään rakennetusta saunasta, joita seudun kalastajat olivat muinoin käyttäneet. Hän mietti mitä tapahtuisi, jos tänne saapuisi vieras valloittaja ja sanoisi, että nämä maat oli jo ammoisina aikoina luvattu juuri heille. Täällä liik-

kuisi aseistettua sotaväkeä, maansiirtokoneita ja rai-vastraktoreita, joenuoma ja väylät täytettäisiin ja niiden päälle valettaisiin asfalttia, pellot ja havumetsät anastettaisiin niin kuin palestiinalaisilta heidän oliivilehtonsa. Isovanhempien talo ja koko kylä purettaisiin maan tasalle ja tilalle tulisi lentokenttä, bunkkereita ja asutusalueita joilla eläisi vierasta valloittajakansaa, ja pitäjän väki kerättäisiin leireihin ja potkaistaisiin maahan vatsalleen, ja jos yrittäisit nousta, sinua ammuttaisiin päähän.

Ja kuitenkin sinä nousisit, hän ajatteli, sulki silmänsä ja asettui makaamaan veneen pohjalle. Hän antoi virran viedä venettä merenlahdelle asti.

Hän souiteli takaisin Lammasaareen pitkin ranta-vesiä, joissa joen virtaus ei tuntunut. Rannat lepäsivät lämpimässä autereessa, vesi mataloitui ja muuttui haaleaksi. Pikaliippari ajoi taas ohi, hyvin etäältä, mutta silti laineet ulottuivat tänne asti ja keinuttivat kevyttä venettä. Hän nosti aivot ylös ja antoi veneen kellua, keinoa, ajelehtia poukamaan omin neuvoin. Rantaan päästyään hän söi, makasi hietikolla ja ajatteli kirjoituskonettaan ja telalla olevaa paperia.

Hän juoksi majaan, asettui koneen ääreen ja kirjoitti nopeasti: »Punaisten terroristien mielenterveyttä tutkitaan kliinisesti, pedagogisesti, psykoanalyytisesti, filosofisesti, sosiologisesti – miten heidät on kasvatettu kun isä oli pappi, tai myymälänhoitaja, ja äiti kotirouva, tai pesijätär, miksi he ovat suistuneet raiteilta, ampuneet itsensä ulos rationaalisesta elämästämme. Ehdotonta rationaalisuutta edustavat suuret strategit, aseneuvottelijat, maapallon finanssi-pääoman hoitajat ja asekauppiaat. Niin kuin prosti-tuoidun tai nunnan asu viittaa tiettyyn ammattiin, niin on heilläkin oma univormunsa, tummat pikkutakit ja solmiot: huofella valittu asu, joka antaa vaiku-

telman äärimmäisestä tarkoituksenmukaisuudesta. Heidän käteensä kuuluu salkku. Se edustaa viileää järkeä. Se pitää sisällään graafisia esityksiä maailman tuhosta, oudosti pikkupoikien lentokoneita ja sukellusvenettä muistuttavia piirroksia. Mutta heidän isä - äiti - lapsi-suhdettaan ei selvitetellä, heitä ei tutkita kliinisesti, pedagogisesti, filosofisesti, psykoanalyttisesti, he ovat jo hulluuden tuolla puolen, sellaisen välipitämättömyyden valtakunnassa, jossa ei enää reagoida ärsykeisiin. Televisiokameran edessä he esiintyvät taidokkaasti ehostettuina kuin Thomas Mannin rappeutuvat vanhukset, jotka ovat rakastuneet omaan poikuuteensa; ja kuitenkin heissä on aina jotain takkuista, niin kuin hoitamattomassa eläimessä. Mitä sinulla on salkussasi, old boy? kysyy terroristi —»

Hän hätkähti kuullessaan pikaliipparin äänen nyt aivan läheltä. Ikkunasta hän näki, että se oli tullut kapeaan salmeen ja pysähtyi juuri Mustasaaren rantaniityn viereen. Veneestä astui maihin pikkupoika, nainen ja keskenkasvuinen poika, joka kantoi ilmakivääriä. Ne alkoivat ampua ilmaan.

Hän nousi vihaisena koneen äärestä. Laskeutusaan rinnettä kohti salmea hän päätti puuttua asiaan. Hän kertoi naiselle, että ilmakivääri oli vaarallinen, hänen ystävänsä pojalle hankittiin sellainen ja nyt sillä oli lasisilmä . . . Hän pysähtyi ja jäi seisomaan rantakiville. Nainen näytti tutulta. Se oli istunut samassa koululuokassa kuin hän, toisella puolen keskikäytävää, pönttöunista hehkuvassa lämmössä, tiukat palmikot selässä, monot ja villasukat jalassa, kädet ristissä pulpetinkannella, jäykästi eteensä tuijottaen, niin kuin kaikki muutkin — mutta mikä sen nimi oli? Selma . . . Sanelma . . . ei vaan Elma! Elma Kanninen!

Pojat liikkuvat hitaasti eteenpäin, isompi korjasi yhä uudelleen pienemmän olkapään asentoa ennen kuin tämä sai luvan ampua kohteeseen. Laukaus kajahtaa, ja kaikkialla tiirat nousevat siivilleen, lokit kirkuvat; yksi tiira sätkyytelee ilmassa ja putoaa maahan. Elma Kanninen, lihava nainen hellehameessa, istuu rantakivellä jalat levällään ja huljuttelee varpaitaan lämpimässä vedessä, pää painuksissa ja ilmeettömänä kuin tylsämielinen. Nyt ne tähtiävät alaspäin, hetteitä kohti, kuuluu taas laukuus, linnun kiljahdus, jotakin pöllähtää mättäiden välissä. Pojat ryntäävät liukastellen ja kompastellen eteenpäin, nainen istuu yhä rantakivellä, huljuttaa paksuja nilkkojaan jalat levällään.

Hän kääntyi ja palasi mökille, sokeana ja kuurona vihasta. Saatanan lehmä, Elma Kanninen! hän itki ääneen ja heittäytyi laverille. Hän tunki itsensä makuupussiin, sulki silmänsä ja kuuli kohta pikaliipparin poistuvan.

Hän heräsi auringon laskiessa ja lähti rantaan. Maisema ympärillä oli täynnä viileää kirkkautta, ja joenuoma oli käynyt kullankarvaiseksi. Hänet täytti pehmeä, sävähdyttävä raukeus. Jalat harallaan ja tarpeettoman lujasti ponnistellen hän työnsi veneen rannasta. Soutelen vähän ja menen katiskalle, hän mietti, verrytteli käsivarsiaan ja alkoi sitten soutaa terävin vedoin, heilahtaen nopeasti taakse ja oikaisen itsensä, ja silmäili levolliseen matalaan veteen heijastuvia rantoja. Vene jätti kullanväriseen virtaan

oudon tumman jäljen ja täsmälliset ympyrät kummallekin sivulle. Vedestä alkoi jo kohota usvaa. Hän hämmästyi miten hyvin tunsi koko seudun, niin hyvin että saattoi palauttaa mieleensä kaikki pölyiset tiet, kevään sinipunervan värin lumella ja jokivarren pajuissa, samean tulvaveden rantaniityillä, ja yhtä selvästi hän pystyi näkemään sen kaiken keskellä oman elämänsä alun.

Katiskassa oli kaksi haukea ja kaksi lahnaa. Saalis tuntui liian runsaalta, kyllästyttävältä, ja hän päästi kalat takaisin vapauteen. Hitaasti, viivytellen hän söuti takaisin poukamaan. Alkoi viiletä, yhä enemmän usvaa kohosi veden ylle.

Majassa kirjoituskoneen ääressä balladin säkeet alkoivat muotoutua hänen mielessään. Se oli ajat sitten hylätty aihe. Mahdoton, epäopiva rakkaus tytön ja sirkuskarhun välillä, sodan ja vainon aikakaudella, joka ei pääty; lopulta tytön on oltava armelias ja tapettava karhu iskemällä veitsi suoraan sen sydämeen. Ja heti tapahduttuaan tuo kaikki unohtuu ihmisiltä, myös tytöltä, joka itsekin unohtuu.

Vasta aamulla hän ryömi makuupussiin, piilotti kasvonsa valolta ja heräsi keskipäivän tienoilla. Kahvin juotuaan hän keräsi liuskat yhteen lukemata niitä, lähti ulos ja souteli koko iltapäivän merenlahdella. Etelään päin se näytti aavalta, rannattomalta. Avaralle taivaalle oli kerääntynyt huikaisevan korkea sinertävä pilviröykkiö, jonka läpi aurinko ehtimiseen sinkautteli säteitään kuin keihäitä.

Illansuussa hän lähti saarelta ja alkoi soutaa kohti venevajaa. Hän oli ruskettunut, laihtunut, hänellä oli runsas kalansaalis. Hän tunsi iloa ajatellessaan lapsiaan ja paluuta kaupunkiin ja katseli vielä kerran pajukon latvuksia, virtaavaa jokea, rantaniittyjä, jotka olivat asettuneet hänen elämänsä.

anoo. —
myyn ai-
i pulpe-
killinen.
t autioi-
t kiinni.
taivasta,
kuin ke-
pyrkivät
un ulko-
kion isot

pojat hakkasivat sitä kangella. Paikalle tuli mies käsivarressaan nauha, jossa luki Lakkovahti.

— Lopettakaas se työ, pojat, nyt on lakko, pojat!

Mies sai pilkallisia vastauksia, mutta kanget pantiin syrjään. Opettaja sanoo:

— Toivottavasti teistä ei tule samanlaisia kuin nuo kadunkulmissa seisijat. Melkeinpä tekee mieli sanoa, että yhteiskunnan pohjasakka on nousnut näkyviin.

Hänen tekee mieli sanoa opettajalle jotain, mutta sen sijaan hän vain hymyilee edelleen pulpetin kantta katsellen. Ja ulkona kotimatkalakin häntä hymyilyttää. Kaikki tuntuu ihmeelliseltä, sadunhoitoiselta.